

**Sık Kullanılan Edatlar Bağlamında Mehmet Akif Ersoy'un
Mealinin Kur'ân Tercüme Tekniklerine Katkıları**
Contributions of Mehmet Akif Ersoy's Meaning to Qur'an Translation Techniques In the
Context of Frequently Used Prepositions

Murat SARIGÜL

Dr., Kafkas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı
Assistant Professor, Kafkas University, Faculty of Theology, Department of Tafsir
Kars, Turkey

mrtsrgl24@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0002-2576-6227

DOI: 10.34085/buifd.620270

Öz

Türkçe ilk Kur'ân tercümeleleri, H.V/M.XI. yüzyıla kadar uzanmaktadır. XX. yüzyıldan başlamak üzere basım yayın ve iletişim vasıtalarının gelişmesi neticesinde, meallerin sayısında zaman içerisinde bariz bir artış olduğu gözlenmiştir. Bireysel teşebbüslerle yapılan meallerin yanı sıra resmi kurumların öncülüğünde telif edilen mealler de olmuştur. Bunlar içerisinde en çok bilinenlerin başında, T.B.M.M. inisiyatifi ile istiklâl şairi Mehmet Akif Ersoy'a tevdi edilen meal çalışması gelmektedir. Türk Edebiyatına vukûfiyeti ve yüksek beyan gücü bu güzide hizmetin ifasında Akif'in tercih edilmesinde etkili olmuştur.

Bu makalede, Kur'ân tercüme tekniklerinde özellikle Arapçadaki edatların bu meale nasıl yansıtıldığı, yirmiden fazla mealle yapılacak bir kıyaslama yöntemi ile ortaya konularak, Mehmet Akif'in meal çalışmalarına sağladığı katkı gösterilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda son zamanlarda sayıları artan meallerde, Arapçadaki edatların Türkçe'ye çevirisinde ne ölçüde bir yetkinlik ve çeşitlilik sunulduğuna dikkat çekilmiş, ayrıca vaaz, hutbe ve dînî yayınlarda sıkça kullanılan ayet meallerindeki kimi eksikliklere temas edilerek, yer yer öneriler sunulmuştur.

Anahtar: Tefsir, Kur'ân Tercüme Teknikleri, Mealler, Mehmet Akif Ersoy, Edatlar.

Abstract

The first Quranic translations in Turkish date back to the 19th century. Starting from the 19th century, it was observed that there was a significant increase in the number of translations over time, under the influence of the development of printing and communication means. In addition to the works made with individual undertakings, there have also been royalties due to the initiation of official institutions. One of the most well-known among these is the meaning study, which was handed over to the independence poet Mehmet Akif Ersoy by the Grand National Assembly of Turkey. His insight in Turkish literature and high expression power were effective in choosing Akif in the performance of this distinguished service.

In this article, in the Qur'an translation techniques, especially how the prepositions in Arabic are reflected to this meaning will be put forward with a comparison method that will be done in thirty meanings approximately and it was tried to show the contribution of Mehmet Akif to the meaning studies. In this context, it will be pointed out to what extent competence and diversity has been presented in the translation of the prepositions in Arabic into Turkish in the increasing numbers of meanings recently. In addition, some deficiencies in the meanings of verses that are frequently used in sermons and religious publications were mentioned and some suggestions were made.

Keywords: Tafsir, Qur'an Translation Techniques, Mehmet Akif Ersoy, Meanings, Prepositions.

Giriş

Osmanlı ıslahat hareketlerinden sonra batı dünyasının çeşitli etkileri ile Osmanlı-Ulusalcı, İslamcı-laik telakkiler teşekkül etmiş, Cumhuriyet idaresinin kuruluş yılları bu anlayışları tevarüs ederek, pek çok sahada devleti ve toplumu kurumsal anlamda yeniden şekillendirme adımlarına sahne olmuştur. Dinî alanda yapılmak istenen faaliyetleri içerisinde yeni bir Kur'ân-ı Kerim mealı yaptırmak da yer almıştır. Buna göre, TBMM'nin 21 Şubat 1925 tarihli sunulan önerge¹ ve buna müteakip alınan karar ile Kur'ân-ı Kerim başta olmak üzere kimi "âsâr-ı İslâmiye"nin Türkçe'ye tercüme edilmesi için bütçe tahsis edilir. Diyanet İşleri Reisliği'nde yapılan görüşmelerin ardından tercümenin hazırlanması için Mehmet Âkif Ersoy'a, (ö. 1355/1936) aynı proje kapsamındaki tefsir çalışması içinse Elmalılı Hamdi Yazır'a (ö. 1361/1942) teklif götürülmesi kararlaştırılır.² Ahmet Hamdi Akseki'nin (ö. 1371/1951) ciddi ısrarlarına rağmen kendisine sunulan teklifi kabul etmeyen Akif, nihayetinde mevzu ile ilgilenen kişilerle yapılan bir ev toplantısındaki müzakereler sonucu, hazırlanacak çalışmanın tercüme değil de meal olması şartıyla teklifi kabul eder.³

Diyanet İşleri Reisliği ile 1925 yılında mukavele yapılır. Maalesef Âkif, kendini Mısır'a gitmeye mecbur hissedip⁴, oraya vardıkdan birkaç ay sonra 1926 yılında meal çalışmasına başlar. 3 yıllık bir çalışma sonunda 1928'de tercümenin müsveddesini tamamlar. Daha sonra müsvedde üzerinde 4 yıl boyunca düzeltmeler yapar ve 1932 yılında çalışmasını ikmal eder. Diğer taraftan Türkiye'de hükümet tarafından kimi dini reformlara gidilmektedir. 22 Ocak 1932 ilk defa Türkçe ezan okutulmuş⁵, 18 Temmuz 1932 tarihinde Diyanet İşleri Riyaseti, ezanın Türkçe okunmasına dair bir tâtîm yayınlamıştır.⁶ Bu gelişmelerin yanı sıra, Kur'ân'ın Türkçe olarak mûsikî ile tilavet edilmesi⁷ ve nihayet -ilerde uygulanamasa da- namazda da kıraatin Türkçe yapılmasına dönük projeler⁸ neticesinde, Mehmet Akif, Diyanet İşleri Riyaseti ile yaptığı

¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, İçtima Senesi 2, İçtima 61, cild 14, sayfa 222, 223. 21.02.1341 Cumartesi. Sıra no: 126405.

² 21 Şubat 1925'de T.B.M.M.'inde Diyanet İşleri Riyaseti'nin bütçe müzakereleri yapılırken, Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Efendi (Torun) "Hatalı Kur'ân çevirilerinin yayımlandığı ve mevcut Türkçe tefsirlerin yetersiz kaldığı" gerekçesini ileri sürerek Meclise, altında 53 arkadaşının imzası bulunan bir önerge sundu. Bu önergeyle Kur'ân 'ın ve hâdislerin Türkçe tercümesini ve tefsirini yapacak uzman heyete ücret ve masraf olarak 20.000 TL ödenek ayrılması kabul edildi. Bu çerçevede, Kur'ân 'ı Türkçe'ye çevirme görevi TBMM tarafından Mehmed Akif'e, ancak Mehmet Akif vazgeçince bu görev Elmalılı Hamdi Yazır'a verildi." (Ali Dikici, *İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi bağlamında Türkçe Ezan Denemesi ve Buna Gösterilen Tepkiler*, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, 10 (Ocak 2006):82

³ Eşref Edib, *Mehmed Âkif – Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*, Haz. Fahrettin Gün, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2011), 157-160; Dücâne Cündioğlu, *Bir Kur'ân Şâiri*, (İstanbul: Kapı Yayınları, 2011), 142.

⁴ Mehmed Akif'in yakın arkadaşlarından -Tevfik Fikret'in kardeşi- Veteriner Şefik kolaylı 31 Aralık 1960'da Ankara Halkevi'indeki bir konuşmasında şöyle ifade eder: "Pendik bakterihanesi müdürü idim. Âkif bana geldi. Yanında Prof. Fazlı Yegül de vardı. Yarın Mısır'a gideceğini ve arz-ı vedâa geldiğini söyledi. Çocuklarının tahsil ve terbiye çağı olduğunu, şimdi Mısır'a gitmekle çocuklarını tahsillerinin sekteye uğraması muhtemel bulunduğunu ileri sürerek, kararından vazgeçmesinde ısrar ettik. Akif, büyük bir hüznün ve te'essür içinde dedi ki: "Arkamda polis hafiyesi gezdiriyorlar. Ben, vatanımı satmış ve memleketine ihânet etmiş adamlar gibi muâmele görmeye tahammül edemiyorum ve işte bundan dolayı gidiyorum." M. Ertuğrul Düzdağ, *Mehmet Akif Ersoy'un Mısır Hayatı ve Kur'ân Mealı*, (İstanbul: Şûle Yayınları, 2015), 15.

⁵ İlk somut uygulama 22 Ocak 1932 tarihinde gerçekleşti ve İstanbul'da Yerebatan Camii'nde ilk defa Türkçe Kur'ân tilaveti okundu. Hafız Yaşar (Okur), Yasin Suresi'ni önce Arapça sonra da Türkçe olarak okudu. Ertesi akşam da, Atatürk'ün emriyle dokuz ünlü hafız, Dolmabahçe Sarayı'nda bir araya gelerek ezanın ve hutbenin Türkçeleştirilmesi çalışmalarına başladı. Bu komisyonun aldığı kararlar doğrultusunda 24 Ocak 1932 günü İstanbul camilerinde Türkçe Kur'ân okunmaya başlandı ve uygulama hızla öbür camilere yayıldı. Kadir gecesine denk gelen 3 Şubat 1932 tarihinde ise Ayasofya'da önce mevlit sonra da Türkçe Kur'ân okundu ve Türkçe tekbir getirildi. Böylece 5 Şubat 1932 tarihinde ilk Türkçe hutbe İstanbul Süleymaniye Camii'nde devrin meşhur müzisyenlerinden hafız Saadetin Kaynak tarafından okundu. (Ali Dikici, *İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi bağlamında Türkçe Ezan Denemesi ve Buna Gösterilen Tepkiler*), 82.

⁶ Dikici, *İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi bağlamında Türkçe Ezan Denemesi ve Buna Gösterilen Tepkiler*, 84.

⁷ Dikici, *İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi bağlamında Türkçe Ezan Denemesi ve Buna Gösterilen Tepkiler*, 82.

⁸ Falih Rıfık Atay, *Çankaya*, (Ankara: Bateş Atatürk Dizisi, 1961), 283.

sözleşmeyi feshetmiş, kendi endişelerini de şöyle dile getirmiştir: *“Tercüme güzel oldu. Hatta umduğumdan daha iyi. Lâkin onu verirsem, namazda okutmaya kalkacaklar. Ben o vakit Allahımın huzuruna çıkamam ve peygamberimin yüzüne bakamam.”*⁹

Âkif anlaşmayı sonlandırmasına rağmen Mısır’da kaldığı süre zarfında, temel meşguliyeti *Kur’ân Meali* olmuştur. İçine sinecek şekilde meali tamamlamaya çalışmıştır. Onun en yakınındaki arkadaşlarından Eşref Edib Fergan’ın 1932 yılındaki Mısır ziyaretinde aralarındaki şu konuşmalar, Akif’in bu titizliğini yansıtır niteliktedir:

*“Mısır’da tercüme bitmiş gördükten sonra, o zaman Üstad’a dedim: ‘-Artık, elhamdülillah, tamam olmuş. Avdette ben bunu İstanbul’a götüreyim.’ Güldü. ‘-Onu tamam oldu mu zannediyorsun? Onun üzerinde daha ne kadar işlemek lazım! Çok noksanları var.’ -Noksan tarafını görmüyorum. Hayli tebyîz etmişsiniz.’ ‘-Sana göre tamam olmuş, ama bana göre daha çok noksanları var.’”*¹⁰

Âkif ağır bir hastalığa yakalanıp, doktorların tavsiyesi üzerine son kez 1936 yılında İstanbul’a dönmeden önce *Kur’ân Meali*’ni içeren defterleri yakın arkadaşı Yozgatlı Mehmet İhsan Efendi’ye: *“Ben sağ olursam da gelirim, noksanlarımı ikmal eder, ondan sonra basarız. Şayet ölür de gelemezsem bunu yakarsın.”* şeklinde bir vasiyette bulunarak teslim etmiştir.¹¹ Bu vasiyeti 1961 yılında yerine getirilir.¹²

Bu mealinden geriye bir eser kalmadığı sanılmaktaydı. Fakat mealin gün yüzüne çıkarılmasını gerçekleştiren Recep Şentürk’ün, esere giriş yazısına göre, Yozgatlı İhsan Efendi’nin Mısır’da yaşadığı yıllarda öğrencisi olan Mustafa Runyun, Fatıha suresinden Tevbe suresine kadar daktilo edilmiş olan bölümleri muhafaza etmiş ve böylece onun ailesine intikal etmiştir. Eserin kimin tarafından daktilo edildiği ise, bilinmemektedir.¹³

2012 yılında yayınlanan üçte birlik bölümün Mehmet Akif’in meal çalışmasının kendi tarihi süreci içinde hangi döneme ait olduğu ya da son nüshaya ait olup olmadığı diğer bir merak konusudur. Yayına esas teşkil eden daktilo metinde yer alan bazı tarih notlarının 1956-1957 yıllarını göstermesi,¹⁴ diğer taraftan Mustafa Runyun’un Yozgatlı İhsan Efendi’nin öğrencisi olması gibi hususlar mealin son evresine ait bir nüsha olma ihtimalini epeyce güçlendirmektedir.

Mehmet Akif Ersoy’un edebiyatta hemen herkesçe takdir edilen İslamcı bir şair olması, Türkçe’ye olan vukûfiyeti ve yüksek bir beyan gücüne sahip olması; kendisini Kur’ân mealleri serüvenimizde önemli bir kilometre taşı haline getirmiştir. Akif’in ifade edilmesi gereken diğer bir yönü de, dilde sadeleştirme ve Türkçe kelimelere daha çok yer verme çabalarını desteklemesidir. Onun mevzuya bakışını, kendisine yöneltilen bir soruya cevap sadedindeki şu sözlerinde görmekteyiz:

“Şimdi Türk edebiyatında Arabî ve Farisî kelimeleri kaldırıyorlar. Bu hususta siz ne dersiniz?” sorusuna; *“Biz bunu zaten yapıyorduk. Ancak bu birden olmaz. Yavaş yavaş olmak*

⁹ Cündioğlu, *Bir Kur’ân Şâiri*, 143.

¹⁰ Edib, *Mehmed Âkif – Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*, 165.

¹¹ Detaylar için bkz. Recep Şentürk, *Mehmet Âkif Ersoy, Kur’ân Meali*, “Giriş”, XIII vd.

¹² Mehmet İhsan Efendi vefatından önce bu görevi henüz 18 yaşındaki oğlu Ekmelettin İhsanoğlu’na tevdi eder. O da babasının vefatı sonrası, taziye sürecinde gelen İbrahim Sabri Bey’e durumu açar ve yardım ister. 27 Mayıs 1960 darbesi sonrası Türkçe Kur’ân, Türkçe ibadet iddialarının gündeme gelmesinde etkisi ile Akif’in verdiği nüsha ve Mehmet İhsan Efendi’nin temize çektiği nüshanın yakılmasına karar verilir. Şeyhülislam Mustafa Sabri Bey’in oğlu, İbrahim Sabri Bey’in kararına diğer dört kişi (Osman Saraç, İbrahim Hakkı Şengüler, Ali İhsan Okur ve Ekmelettin İhsanoğlu) uymak durumunda kalırlar. Her iki nüshada tamamen kül edilir.” Recep Şentürk, XIV vd.

¹³ Şentürk, *Mehmet Âkif Ersoy, Kur’ân Meali*, XIII vd.

¹⁴ Şentürk, *Mehmet Âkif Ersoy Kur’ân Meali*, XVI.

lazım. Benim *Safahatlarım* sırasıyla tetkik olunursa görülür. Mesela *Âsım*, diğerlerine nispetle daha sade ve Türkçedir”¹⁵ cevabını vermiştir.

Onun dilde sadeleştirmeye gidilmesindeki amacı kendi ifadesiyle: ‘Osmanlıların lisân-ı resmîsi olan Türkçe’yi bütün dünyadaki Türklerin anlayabileceği bir hale getirmektir.’¹⁶ Ne var ki Akif, Türkçeleşme hareketinin bir tasfiyeciliğe dönüşmesinden de endişe etmektedir. Bu husus, konu hakkındaki temel bakış açısında ve yaptığı tenkitlerinde görülmektedir.¹⁷

Mehmet Akif, *Safahât*’ta gösterdiği dilde sadeleştirme yönündeki tutumunu, yazdığı Kur’ân-ı Kerim mealinde de devam ettirmiş, ilk zaman verdiği bazı ayet meallerini, zaman içinde yer yer sadeleştirme yoluna giderek değiştirmiştir. Recep Şentürk’ün yayına hazırladığı mealde bu farklılıklar görülmektedir. Ne var ki, Tevbe suresine kadarki kısmına erişilmiş bu nüshanın, Akif’in son tashihi olup olmadığından yüzde yüz emin değiliz. Mealde Bakara, Âl-i İmrân surelerinde gözetilen sadeleştirmelerin ileriki surelere yeterince yansımadığı da fark edilmektedir.

Bu çalışmada, Mehmet Akif’in mealinin değerini ve özgün taraflarını gösterebilmek için, başta Elmalılı ve Hasan Basri Çantay gibi kendi döneminin dilini kullanan mealler olmak üzere, Diyanet İşleri (başkanlık ve vakıf) mealleri dâhil, 25 meal¹⁸ kıyaslama yöntemini kullanacağız. Akif’in bir ayet mealinde kullandığı ifadeyi, incelediğimiz meallerdeki aynı ayet meali ile mukayese edeceğiz. Diğer meallerdeki tüm ayetlere müracaat etmeyişimiz bu metodun eksik bir tarafı olsa da, 25 mealde aynı ayet üzerinde yapılacak kıyaslamalar, Akif’in meal tercihlerinin farklılıklarını yansıtmaması açısından yeterli olacaktır.

Bu makale sınırları içerisinde, kıyas ve tahlillerimizi, sadece bazı Arapça edatların mealleri ve kimi gramer uygulamaları ile sınırlı tutacağız.

Bu çalışmadaki hedeflerimizden biri de, Arapça öğretimi esnasında yeterince dikkat edilmemesi nedeniyle, bazı edatların sınırlı bazı kelimelerle tercüme edilmesinin ileride dînî vazife îfâ eden görevlilerin verdikleri meallerde bir yavanlığa sebep olduğuna dikkat çekmektir. Mesela “inne” edatı için hep “*muhabkak ki, şüphesiz ki*” ifadeleriyle başlayan mealler,

¹⁵ Eşref Edip’ten naklen, F. Abdullah Tansel, *Mehmet Akif Ersoy*, 2. baskı (İstanbul: İrfan Yayınevi, 1973), 171.

¹⁶ Abdülkerim ve Nuran Kadiroğlu, *Mehmet Akif Ersoy’un Makaleleri*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990), 55

¹⁷ “...Maksat Osmanlıların lisân-resmîsi olan Türkçe’yi bütün dünyadaki Türklerin anlayabileceği bir hale getirmektir, zannederim. Lakin azıcık insaf edelim ki tutulan yol oraya gider mi? Hepimizin bildiği, hem başka bir lisandan alınma olduğunu hatırlama getiremeyecek kadar iyi bildiği kelimeleri unutturarak hiç birimizin bilmediği ta’birleri kabul etmek suretiyle mi lisânımızı sâdeleştireceğiz. (...) Lisanımız bu hale gelebilmek için asırlar geçmiş. Bunu bir senede yıkıp yenisini yapmağa çalışmak garip bir teşebbüs olmaz mı? Bir mu’teriz diyebilir ki: iyi amma siz tabii bir Türkçe olmadığından şüphe edilmeyen lisanınızı muhafazaya devam ederseniz, zararlı çıkacaksınız. Çünkü Buhara’daki, Sibiry’a’daki, Kırım’daki, Kafkasya’daki Türkler anlamayacak. İtiraz yekten kuvvetli görünüyor. Lakin pek çürük: Çünkü bu saydığımız memleketlerin Türkleri birbirinin yazdığını anlamıyor ki... Evet, Osmanlı olmayan Türk unsuru arasında hepsinin anlayacağı müşterek bir lisan tahrir olsaydı belki biz de mümkün olsun, muhal olsun cemaate katılmak arzusunu gösterirdik. Rusya’dan gelen Türklerin akılleri, iyi düşünenleri ‘siz Osmanlılar lisanınızı biraz sadeleştirin. İslah edin, biz onu kabul edelim yoksa sizin bize uymaya heves etmeniz hiç makul değildir’ diyorlar. Kırım’da çıkan Tercüman’ gazetesinin eski lisanı ile şimdiki arasında ne büyük fark vardır. İşte o gazete bizim Osmanlı Türkçesinin iyi taraflarını almak suretiyle, hem dilini hem de havaledeki Türkleri bizim Türkçeye alıştırdı.” Abdülkerim ve Nuran Kadiroğlu, *Mehmet Akif Ersoy’un Makaleleri*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990), 55.

¹⁸ 1) Abdülaziz Bayındır Meali; 2) Abdullah Parlıyan Meali 3) Ahmet Tekin Meali; 4) Ahmet Varol Meali; 5) Ali Fikri Yavuz Meali; 6) Bahaeddin Sağlam Meali; 7) Bayraktar Bayraklı Meali; 8) Cemal Külünkoğlu Meali; 9) Diyanet İşleri Meali; (Eski); 10) Diyanet İşleri Meali (Yeni); 11) Diyanet Vakfı Meali; 12) Edip Yüksel Meali; 13) Elmalılı Hamdi Yazır Meali; 14) Elmalılı Meali; (Orjinal) 15) Hasan Basri Çantay Meali; 16) Hayrat Neşriyat Meali; 17) İlyas Yorulmaz Meali; 18) Kadri Çelik Meali; 19) Mehmet Türk Meali; 20) Muhammed Esed Meali; 21) Mustafa İslamoğlu Meali; 22) Ömer Nasuhi Bilmen Meali; 23) Süleyman Ateş Meali; 24) Şaban Piriş Meali; 25) Yaşar Nuri Öztürk Meali.

dinleyiciler ve okuyucuların zihnine adeta kazınmış durumdadır. Mevzuya diğer misal ise, isim cümleleri tercüme edilirken sonunda her daim bir “-dır” ekinin kullanılması problemidir.

Çalışmamızda mezkûr problemleri aşabilmek, en azından bir farkındalık oluşturmak için Mehmet Akif’in mealini tarayarak, görebildiğimiz tüm farklı kullanımları sergilemeye özen gösterdik. Ayrıca, Akif’in edatlara meal verirken nasıl titiz davrandığını, onun, ayetin konusu, bağlamı ve ifadelerin akış seyri gibi noktaları dikkate alarak, tercihler yaptığını göstermeye ve sözcüklerin kullanım mantığını tahlil etmeye gayret sarf ettik. Bu arada *meal verme usulüne* dair bazı öneriler getirmeye çalıştık.

1. SIK KULLANILAN EDATLARA MEAL VERİRKEN KULLANDIĞI TERCÜME TEKNİKLERİ

1.1. İnne (إِنَّ) Edatı

Bu edat, isim cümlesini güçlü bir şekilde tekit etmek amacıyla kullanılmakta¹⁹, Kur’ân-ı Kerim’in neredeyse her sayfasında yer almaktadır. Ülkemizde Arapça öğrenimi sırasında bu edatın genelde “muhakkak, şüphesiz” şeklinde tercümesi çok fazla öne çıkmaktadır. Türkçe’de tekit edici başka ifadelerin üzerinde yeterince durulmamasının bir sonucu olarak, gerek din görevlilerinin vaaz-u nasihatlerinde gerekse tedavüldeki çoğu mealde “muhakkak, şüphesiz” lafızların çok sık tekrarının oluşturduğu bir nahoşluk kendini göstermektedir. Bilindiği üzere, Arapçada pek olmasa da Türkçe’de aynı lafızların tekrarı bir ifade zafiyeti olarak kabul edilmektedir.

Mehmet Akif, bir arûz şairi olarak, aynı anlama gelen farklı lafızları kullanma ihtiyacının oluşturduğu bir meleke ile ayetlerdeki bu edatı anlamlandırırken, hem farklı ifadeler sunmuş hem de edatın içinde bulunduğu bağlamı dikkate alarak, meal vermiştir. Öneme binaen sadece bu edata dair örnekleri geniş tutarak onun tercüme tekniğini göstermeye çalışacağız. Diğer edatlarda ise, genelde üç örnekle yetineceğiz.

Bakara suresinin girişinde, ayetlerin insanları gruplandırması ilk olarak İslam inancı üzerinden başlamış, müminlerin özellikleri ana hatları ile ifade edildikten sonra, kâfirlerin vasıflarının anlatımına إِنَّ “inne” edatı ile başlanmıştır. Akif, burada ifade edileceklere dikkat çekmek amacıyla “şu” lafzını da ekleyerek meale şöyle başlamıştır:

“Şu muhakkak ki, küfre sapanların akıbetlerinin vahim olduğunu söyleyen de söylemesen de kendileri için birdir imana gelmezler”(el-Bakara 2/6)²⁰

Ayetler münafıkların vasıflarını veciz bir üslupla sunarken, onların müminler ile karşılaşınca اِنَّمَا “iman ettik” kendi şeytanları ile baş başa kaldıklarında ise اِنَّا مَعَكُمْ dediklerini ifade etmektedir. Münafıklar, bağlı oldukları önderleri nezdinde Müslümanlığa kaymadıklarını teyit ihtiyacı hissetmektedirler. İşte Akif de, bu bağlamı dikkate alarak sonraki bir “inne” tekit edatına:

اِنَّا مَعَكُمْ *“Emin olun sizinle beraberiz.”* (el-Bakara 2/14)²¹ şeklinde meal vermiş, “şüphesiz, muhakkak” gibi şablon tercüme tercih ederek tekrara düşmemiştir. Onun bu dikkatini bir başka ayet üzerinde şöyle görmekteyiz:

Devam eden ayetler, inkârcıların bariz vasıflarını öne çıkararak gruplandırılmakta, Bakara 2/26. ayette kitap ehliiden olan Yahudilerin tutumlarını gözler önüne sermektedir. Kur’ân-ı Kerim’de sinek, örümcek gibi hayvanlardan misal verilmesini güya tenkit etmek amacıyla,

¹⁹ Hasan Akdağ, *Arap Dilinde Edatlar*, 4. baskı. (Konya: Tekin Kitabevi 1996), 40-41; Sadi Çöğenli- Selami Bakırcı, *Arapça Edatlar Sözlüğü*, (Erzurum: Bakanlar Matbaacılık, 2000), 37.

²⁰ Ersoy, *Kur’ân Meali*, 8.

²¹ Ersoy, *Kur’ân Meali*, 8.

'Allah, bu basit varlıkları ifade etmekten hayâ etmez mi?' demelerine karşılık nazil olan ayet, yine إِنَّ "inne" edatı ile başlamaktadır. Mehmet Akif, bu edatın bağlamına çok uygun bir meali şöyle vermiştir:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا "Allah sivrisineği, hatta ondan daha aşağı bir şeyi misal olarak irâd etmekten *asla* çekinmez." (el-Bakara 2/26)²²;

Allah (c.c.) yeryüzünde bir halife yaratacağını meleklerle ifade buyurmasından sonra, melekler insanın fesat çıkarıcı ve kan dökücü yönünü nazara vermişler ve kendilerinin Allah'ı hamd ile tesbih edip, onu her türlü eksiklerden tenzih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu esnada bu işin hikmetini merak etmeleri üzerine Allah Teâlâ da onlara karşı kısa bir cevap vermiş ve ayet yine إِنَّ "inne" ile başlamıştır. Mehmet Akif, bahsi geçen bağlamı dikkate alarak yine pek münasip olan şöyle bir meal örneği sunmuştur: قَالَ إِنِّي أَنْعَمْتُ مَا لَا تَعْلَمُونَ "İyi bilin ki Ben sizin bilmediklerinizi *bilirim*" (el-Bakara 2/30)²³

Bu edata dair bir başka örnek, Bakara suresi 110. ayetidir. Akif mealini şöyle vermiştir: "Namazı kılın, zekâtı verin, nefisleriniz için hayır namına her ne işlerseniz Allah'ın yanında onu bulacaksınız..." Ayeti okuyan ve her ne yaparsa karşılığını göreceğini düşünen kişinin zihninde, herhangi küçük bir şüphe kalmaması için vurgu gereklidir. Buna muvafık olarak, bu ayetin son cümlesi "inne" ile başlamaktadır. Mehmet Akif, burada da إِنَّ "inne"yi, Türkçe'de yer alan başka bir tekit edatı ile şöyle ifade etmiştir: إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ "Elbette Allah bütün işlediklerinizi görüyor." (el-Bakara 2/110)²⁴

"Elbette" edatı Türkçe'de çoğunlukla müspet bir sözü, tasdik etmek ve muhataba sıcak bir güven vermek için kullanılmaktadır. Bu yönü ile Akif'in "muhakkak, şüphesiz" gibi edatları tercih etmeyip "elbette"yi seçmesi gayet yerinde olmuştur. Akif başka bir yerde bu edatın teşvik edici yönünün güzel bir misâlini إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ "Elbette Allah ihsan edenleri sever" (el-Bakara 2/195)²⁵ şeklide göstermiştir.

Mukayese ettiğimiz 25 meal içerisinde yukarıdaki bu ayetler için 'elbette' lafzını sadece Akif'in kullandığını müşâhade ettik. Meallerde çoğunlukla, "şüphesiz çünkü" manaları verilmiştir. Meal sayısı çok olmasına rağmen "elbette" lafzını kullanan başka bir mealin olmamasını ayrıca dikkatlere sunmak istiyoruz.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ "Ey iman edenler! Yardımı sebatan bekleyin, salattan bekleyin. Allah'ın sebat edenlerle beraber olduğunda *şüphe etmeyin*" (el-Bakara 2/153)²⁶

Cenaze sonrası okunan yaygın aşırıların başında yer alan bu ayette de Akif bağlamı dikkate almıştır. İnsanlar bir acı yaşadığı ve yardıma muhtaç olduğu zamanlarda kimden ve nasıl destek göreceklarını bekleyen bir ruh hali içindedirler. Bu gibi hallerde Müslümanların, yegâne yardımın Allah'tan geleceği hususunda şüphe barındırmayan bir inanç içinde olmaları gerekmektedir. İşte Mehmet Akif de ayetteki "inne" edatına tam da bu duruma muvafık meal vermiştir. "Şüphe etmeyin" kullanımına, incelediğimiz diğer 25 mealde yer verilmemiştir.

Mehmet Akif'in إِنَّ "inne" edatına verdiği farklı meal örneklerinin ayetlerin bağlamı ile ne kadar örtüştüğünü gösterirken, bahsi biraz geniş alma gereği duyduk. Maksadımız إِنَّ "inne" edatına yazılı veya sözlü olarak meal verilirken, "muhakkak ve şüphesiz" lafızlarına fazla bağımlı kalmamak gerektiğini bir nebze fark ettirebilmektir. Bu başlık altında Mehmet Akif'in sunduğu diğer "inne" tercümeleleri de şöyledir:

²² Ersoy, Kur'ân Meali, 12.

²³ Ersoy, Kur'ân Meali, 15.

²⁴ Ersoy, Kur'ân Meali, 36.

²⁵ Ersoy, Kur'ân Meali, 63.

²⁶ Ersoy, Kur'ân Meali, 48.

Mehmet Akif'in bu edatı, "için, diye.." anlamlarını yansıtabilecek başka ifade biçimleri ile kullandığını görüyoruz. Mesela:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ "Ey iman edenler! Böyle ribâyı kat kat uemeyin de Allah'tan korkun ki felaha çıkabilesiniz"(Âl-i İmrân 3/130) ³⁶ ; وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ "Allah ve Resulüne itaat edin ki Rabbinizin rahmetine kavuşma imkânınız olsun."(Âl-i İmrân 3/132)

خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ "Gönderdiğimiz kitaba dört el ile sarılın ve içindekinden gafil olmayın ki isyandan kurtulabilesiniz." (el-Bakara 2/63)³⁷ Bu ayete 25 meal içerisinde, Diyanet (Başkanlık) Meali "Sakımanlardan **olabilmeniz için...**" şeklinde ³⁸, Abdülaziz Bayındır ise, "kendinizi koruyabilesiniz!"³⁹ Diyerek mana vermişlerdir.

1.4. Bel (بَلْ) Edatı

Meallerde bu bağlaca genelde "bilakis, aksine" gibi lafızlar ile mana verilmektedir. Mehmet Akif, bu bağlacın kullanımında da Türkçe'deki farklı ifadeleri yer yer öne çıkarır. Ayrıca aşağıda vereceğimiz örneklerde de görüleceği üzere, şairimiz بَلْ "bel" bağlacına, önceki cümlenin muhtevasından hareketle tercüme yapmaktadır. Böylece Mehmet Akif, ilgili bağlacı meal çalışmasında daha anlaşılır bir şekilde kullanmış, ayetteki konuşma dilinin etki ve akıcılığını da mealine pekiyi yansıtabilmiştir. Mesela:

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ "Sonra da 'Bizim kalplerimiz perdelidir' dediler. Öyle değil. Küfre sapmaları yüzünden Allah, onları rahmet-i hariminden kovdu."(el-Bakara, 2/88)⁴⁰

Akif'in kendi döneminin meal yazarları; Hasan Basri Çantay, Ömer Nasuhi Bilmen, Elmalılı ve başta Diyanet (eski) Meali olmak üzere, meallerin büyük çoğunluğu 'hayır' manasını tercih etmişlerdir.⁴¹ Yine bu meal farklılığı da Akif'in hanesine bir artı koymaktadır.

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ "Sonra Allah yolunda öldürülenler için "ölüler" demeyin. **Bildiğiniz gibi değil, onlar diri, ancak sizler bunu duymazsınız.**" (el-Bakara 2/56)⁴²

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ هُمْ يَخْلَقُ مَا يَشَاءُ مِنْ حَلَقٍ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ "Yahudilerle Nasrânîler bizler Allah'ın hem oğulları hem de dostlarıyız" dediler. Ya Muhammed onlara de ki Öyledir de, niçin günahlarınızdan dolayı size azap ediyor?" ayet **BİŞERİ MİNN HALLİQ** ifadesiyle devam etmektedir. Akif bu bağlama uygun olarak بَلْ "bel" edatı için "**Dediğiniz gibi değil sizler de onun yarattığı cinsten bildiğimiz beşersiniz**" mealini tercih etmiştir. (el-Mâide 5/18)⁴³

Son üç örnekteki بَلْ 'bel' edatı kullanımına bakılacak olursa, hepsinde de, önceki cümlenin muhtevasının dikkate alınmış olduğu görülecektir.

1.5. Elâ (لَا) Edatı

Bir tembih edatı olarak meallerimizde çoğunlukla "Agâh olun, dikkat edin, uyanık olun" lafızları ile tercüme edilmektedir. Mehmet Akif bu ifadeleri mealinde kullanmıştır. Fakat bunlara diğer meallerde rastlayamadığımız alternatif olacak tercüme sunmuştur. Mehmet Akif bu edata mana verirken, onun tercüme tekniğinin önemli bir vasfı tekrar öne çıkmaktadır.

³⁶ Ersoy, Kur'ân Meali, 135.

³⁷ Ersoy, Kur'ân Meali, 20.

³⁸ Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, Kur'ân-ı Kerim Meali (Başkanlık), (Ankara: DİB Yayınları, 2012), 11.

³⁹ Abdülaziz Bayındır, Kur'an-ı Kerim'in Açıklamalı Meali, (İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları 2003), 48

⁴⁰ Ersoy, Kur'ân Meali, 28.

⁴¹ Elmalılı, Kur'ân Meali, 12; Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân Meali ve Tefsiri Âlisi, (İstanbul: Bilmen Yayınevi ts.), 87; Hasan Basri Çantay, Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, 3 cilt (İstanbul: Elif Ofset, Yayıncılık, 1992.) 1: 28; Altuntaş, v.dğr., Diyanet Kur'an Meali (Başkanlık), 12.

⁴² Ersoy, Kur'ân Meali, 19.

⁴³ Ersoy, Kur'ân Meali, 224.

O da Akif'in ayetteki bir kelimeyi bile tercüme ederken o kelimenin, önce ve sonrasında bulunan diğer ayetlerle birlikte oluşturduğu ortak fikrî ve hissî anlamları en iyi temsil edecek kelimeyi bulma çabasıdır. Bu hassasiyetten her kelime nasibini bazen alamasa da, edat ve bağlaçlarda bu gayet hissedilmektedir.

Mesela, münafıkların hal ve vasıflarının anlatıldığı Bakara suresinin ilk ayetlerinde, onların, kendi iç hallerini insanların nazarından kaçırmaya çalıştıklarına dikkat çekilmektedir. Mehmet Akif münafıkların bu esas amacını gözden kaçırmadan bu edata meal vermiştir. Bunu art arda gelen şu ayetlerde daha iyi görmekteyiz:

"Onlara yeryüzünü fesada vermeyin denildiğinde 'biz ıslahtan başka bir şey yapmıyoruz' derler *أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ* "Gözünüzü açın; asıl müfsit onların kendileri..."(el-Bakara 2/12)⁴⁴;

"Yine onlara halk nasıl iman ettiyse siz de ölece imana geliniz denildiğinde, 'biz o beyinsizlerin iman ettiği gibi iman mı ederiz' derler" *أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ* Sakın aldanmayın beyinsiz onların kendileri amma bilmezler..."(el-Bakara 2/13)⁴⁵

"Yoksa sizler kendinizden evvel geçen ümmetlerin hali daha başınıza gelmemişken, cennete gireceğinizi mi zannettiniz? Onlar feccatin musibetin derecesini övmüşlerdi ki, neugamber de onunla beraber iman edenler der "Allah'ın yardımı ne zaman?" diyecek kadar sarsılmışlardı." *أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ* "Sakın ümidinizi kesmeyin, Allah'ın yardımı şüphe yok ki pek yakın.""(el-Bakara 2/214)⁴⁶

Bu edat dikkat çekme, uyarma amacıyla kullanılmaktadır. Ayetteki ifadeler müminlerin ümitlerinin kırılma aşamasına yaklaştıklarına işaret etmektedir. Akif bu bağlamı, edatın mealine yine gayet güzel yansıtmıştır. Mukayese ettiğimiz mealler genelde "iyi bilin ki, haberiniz olsun, dikkat edin" anlamları tercih edilmiş olup, Akif'in verdiği "Sakın ümidinizi kesmeyin" anlamına yakın bir tercümeyle bu meallerde rastlayamadık.

1.6. Yâ (يا) Nidâ Edatı

Akif, mealinde يَ "yâ" nidâ edatı için, genelde diğer meallerde de ifade edilen "ey" tercümesini kullanmıştır. Fakat o farklı olarak "hey" şeklinde şöyle bir meal de vermiştir: "Kavminden îmanı azametlerine yediremeyen bir cemaat dediler ki : يَا شُعَيْبُ Hey Şuayb..." (el-A'râf 7/88)⁴⁷ وَقَالُوا يَا صَالِحُ "Hey Sâlih dediler" (el-A'râf 7/3)⁴⁸ Bu ifadeyi mukayese ettiğimiz mealler içerisinde Mehmet Akif'in yanı sıra bir de sadece Elmalılı Hamdi Yazır kullanmıştır.⁴⁹

"Hey" anlamının verildiği bu ayetlere bakıldığında görüleceği üzere, ilgili kişilerin peygamberlerini inkârda artık son noktaya ulaştıklarını ve helak olmadan önceki son konuşmalarını yaptıkları anlaşılmaktadır. "Hey" ifadesi "Ey" lafzına nispetle, onların içinde buldukları saldırganlık ve alaycılık halini gayet iyi yansıtmaktadır. Akif'in mealinde bu kullanımın sadece ifade ettiğimiz iki yerde olduğunu tespit ettik.

1.7. İn (إن) Şart Edatı

Çoğunlukla "Eğer ve şayet" anlamları ile mana verilen اِنَّ "in" şart edatına Mehmet Akif, Türkçe'de kullanılan fakat meallere pek yansıtılmayan "madem ki" lafzını Kur'ân tercümesine

⁴⁴ Ersoy, Kur'ân Meali, 8.

⁴⁵ Ersoy, Kur'ân Meali, 8.

⁴⁶ Ersoy, Kur'ân Meali, 68.

⁴⁷ Ersoy, Kur'ân Meali, 327.

⁴⁸ Ersoy, Kur'ân Meali, 304.

⁴⁹ Elmalılı Hamdi Yazır, Kur'ân-ı Kerim ve Meali, hazırlayan: Düccane Cündüoğlu, (İstanbul: İslamoğlu Yayıncılık, ts.) 150, 161.

kazandırmış ve mealinin ifade zenginliğini artırmıştır. *“Kendilerine şöyle söyle: Mademki Allah'ın indinde son yurt başkalarının değilmiş de yalnız sizlerin imiş, davanıza sadık iseniz haydi ölümü isteyin görelim.”*(el-Bakara 2/94)⁵⁰

Okunduğunda pek dikkat çekmeyen ve tanıdık gelen bu “*mademki*” edatından meallerde yeterince istifade edilemediğini görmekteyiz. Nitekim mukayese amacıyla incelediğimiz 25 meal içerisinde örnek verdiğimiz (el-Bakara 2/94) ayetinde, bunu sadece Mehmet Akif kullanmıştır. Bununla birlikte mealin günümüze kalan kısmında, “*mademki*” mealine bir yerde rastladık.

1.8. İzâ (İs) Edatı

Zaman anlamının yanı sıra şart anlamı da veren bu edatın⁵¹ kullanımında, Akif'in günlük sözlü hitabet dilinde, etkinliği bulunan anlamları tercih ettiği görülmektedir. Zamanımızdaki meallerin, medya ve eğitim kurumlarının etkisi ile oluşan ve sokaktaki dilden fazlaca ayrışarak standartlaşan bir dilin etkisinde kaldığı, Akif'in meali okundukça daha iyi anlaşılacaktır. Şüphesiz, hitap edilen kitlenin dili değiştikçe mealin dilinin de buna ayak uydurması tabii bir durumdur. Fakat yine de zamanımızdaki hızlı değişimlere, bazen dil fakirleşmesi olarak kendini gösteren bu süreçlere karşı, Türkçe'nin kullanım zenginliğini koruyarak bir tutum almak artık bir zorunluluk halini almıştır.

Aşağıda İzâ edatının tercümesine dair Akif'in verdiği meali mukayese ettiğimiz 25 mealden sadece Akif'in döneminin müfessiri Elmalılı'da rastlayışımız⁵², bu düşüncemizi bir yönden teyit etmektedir. Yukarıda dikkat çektiğimiz hususların “*izâ*” edatı özelinde, kendisinin mealine yansımaları şöyle olmuştur:

“Üzerlerine *İzâ*” *وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ* (el-Bakara 2/14)⁵³; *“İman edenlerle karşılaştılar...”* (el-Bakara 2/14)⁵³; *“İçlerindeki iblislerle yalnız kalınca...”* (el-Bakara 2/20)⁵⁴; *“İçerisindeki iblislerle yalnız kalınca...”* (el-Bakara 2/14)⁵⁵

1.9. Muzari Fiili Tekit Eden “Lam” ve “Nun” Edatları

Muzari fiilin başına gelen “*lam*” yemin, kase anlamı verirken, sonuna gelen “*şeddeli nun*” da tekit etme görevi üslenmekte ve fiilin anlamını gelecek zamana çevirmektedir.⁵⁶ Mehmet Akif, bu harflerin manaya etkisini mealine yansıtarken, bazen her ikisine bazen de birine karşılık gelecek bir lafız takdir etmiştir. Bu konuda da onun verdiği Türkçe karşılıklara, yine diğer meallerde pek rastlayamadık. Örneğin:

“Kasem ederim ki, onları hayata karşı en haris olarak bulacağım.” (el-Bakara 2/96)⁵⁷ *“Çare yok, ...imtihana çekeceğiz.”* (el-Bakara 2/155)⁵⁸

“Ben senin kullarının içinden işte yemin ediyorum, muayyen bir pay alacağım.” (en-Nisâ 3/8)⁵⁹

⁵⁰ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 32.

⁵¹ Akdağ, *Arap Dilinde Edatlar*, 15; Hüseyin Günday - Şener Şahin, *Arapça'da Bağlaçlar*, (Bursa: Emin Yayınları, 2009.), 183.

⁵² Yazır, *Kur'ân-ı Kerim ve Meali*, 2, 3.

⁵³ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 8.

⁵⁴ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 11.

⁵⁵ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 8.

⁵⁶ Akdağ, *Arap Dilinde Edatlar*, 111; Çöğenli v.dğr., *Arapça Edatlar Sözlüğü*, 162.

⁵⁷ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 32.

⁵⁸ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 51.

⁵⁹ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 159.

لَعْنَةُ أَجْنِبًا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ “Eğer bizi bundan kurtarırsa **yemin ederiz ki ka’tiyyen** şükredenlerden oluruz.” (el-En’âm 6/63)⁶⁰

Yukarıdaki meallerde koyu olarak verdiğimiz kullanımlar, mukayese ettiğimiz meal sayısı çok olmasına rağmen ilgili meallerde başka tercüme tercih edilmiştir. Bu kıyaslamalarda Akif’in sunduğu meale rastlayamayışımız onun farklılığı göstermesi açısından gerçekten dikkate değerdir.

2. BAĞLAÇ OLARAK SIK KULLANILAN EDATLARA MEAL VERİRKEN KULLANDIĞI TERCÜME TEKNİKLERİ

2.1. Vav (و) Bağlacı

Arapça da dolayısıyla Kur’ân’ı Azîm’de en çok kullanılan bağlaçtır. Bu nedenle din görevlisi ve akademisyenlerin bu bağlaça meal verirken, biraz daha dikkatli olmalarında, Akif’in mealinin bir farkındalık oluşturacağını düşünmekteyiz.

Mehmet Akif, Kur’ân’ın sözlü bir hitap oluşunu dikkate alarak, meale bir akış ve etki kazandırmak için, Arapçanın aksine Türkçe’de çok sık kullanılması makbul görülmeyen “ve” lafzını olabildiğince azaltmayı tercih etmiştir. Bunu sağlarken Türkçe’de sık kullanılan ikili bağlaçları kullanmıştır. Böylece meal bir akıcılık kazanmış, uzun cümleler daha bir toparlanmıştır. Kendisinin و “vav” bağlaçlarını tercüme ediş tekniklerini başlıklar halinde göstermeye çalışacağız.

2.1.1. Olumlu Cümlelerdeki “vav” Bağlacını Tercüme Edişine Dair Örnekler

وَمَنْ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ “İnsanlardan öyleleri görülür ki ‘Allah’a da ahiret gününe **de** inandık’ derler, **bununla beraber** hiç inanmış değiller” (el-Bakara 2/8)

وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ مِي إِدِيمِ” (el-Bakara 2/33)⁶¹; وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى “Sizlere **hem** kudret helvası **hem** bildircem indirdik.” (el-Bakara 2/57)⁶²;

ذَلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ “Sana hikaye ettiklerimiz **hep** âyâtımızdan **hep** Kitâb-ı hakîmimizden.”⁷

وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَدَى كَثِيرًا “...Kasem ederim ki, **gerek** sizlerden evvel kendilerine kitap verilenlerden, **gerek** müşriklerden birçok incitici sözler işiteceksiniz...” (Âl-i İmrân 3/186)⁶³

2.1.2. Olumsuz Cümlelerde Yer Alan “vav” Atıf Edatlarını Tercümesine Örnekler

Mehmet Akif, olumsuz cümle yapısında و “vav” bağlacıyla birlikte gelen ve cümlede tezyin, tekit görevi alan لا “la” harfinin yansıttığı olumsuzluk havasını da mealde gösterebilmek için genellikle *ne... ne...* bağlacını kullanmıştır. Mesela:

وَأَنْتُمْ يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

“O günden korkun ki **ne** kimse diğer bir kimsenin hesabına bir şey ödeyebilir, **ne** kimseden şefaaf kabul edilir. **Ne** kimseden fide alınır, **ne de** bunlara bir taraftan imdat imkânı olur.” (el-Bakara 2/48)⁶⁴,

“Ne” bağlacının Türkçe’deki yaygın kullanımını dikkate alındığında, bu bağlacın pek çok meal yazarı tarafından kullanılabileceği düşünülebilir. Ne var ki, bu ayetteki sıralı “ne... ne...” bağlacına incelediğimiz 25 meal içerisinde rastlayamadık.

⁶⁰ Ersoy, Kur’ân Meali, 272.

⁶¹ Ersoy, Kur’ân Meali, 33.

⁶² Ersoy, Kur’ân Meali, 59.

⁶³ Ersoy, Kur’ân Meali, 151.

⁶⁴ Ersoy, Kur’ân Meali, 16. ayrıca bkz. (el-Bakara 2/123) Kur’ân Meali, 40.

Birinci cümle olumlu ikincisi olumsuz bir içeriğe sahipse, Mehmet Akif, olumsuz cümlelerin başında yer alan “vav” harfini, *lakin, fakat, yalnız, yoksa, zîra hâlbuki bununla beraber* gibi çok farklı lafızlarla tercüme etmektedir. Mesela:

“Sizinle harbedenlere karşı siz de kelimetullahı i’la için cihat edin. وَلَا تَعْتَدُوا **Yalnız** taaruzda haksızlık etmeyin” (el-Bakara 2/190)⁶⁵; “İşte bu gaybın haberlerinden ki sana vahiy ile bildiriyoruz. وَمَا كُنْتُمْ لَدَيْهِمْ **Yoksa,...**” (Âl-i imrân 3/44)⁶⁶

“Allah üzerinizdeki tekâlifi böüle ruhsatlarla kolaulastırmak istiyor. وَحُلَّةَ الْإِنْسَانِ ضَعْفًا **Zira** insan zavıf uaratılmıştır.” (en-Nisâ 3/28)⁶⁷; Atesten çıkmak isteveceler مِنْهَا بِحَاجَةٍ وَمَا هُمْ بِحَاجَةٍ **“Hâlbuki** çıkacak değıller” (el-Mâide 5/37)⁶⁸; Senin iman davetine ancak işitmesi olanlar gelir. وَالْمَوْتَى **gelince...**” (el-En’âm 6/26)⁶⁹

2.1.3. “Vav” Bağlacı İle İlgili Diğer Tercüme Teknikleri

1) Akif, bazen de “vav” harfini meale hiç yansıtmadan atflar arasında bir virgül varmış gibi tercüme yapmaktadır. Onun bu tercih yöntemi meal verilirken örnek alınır ve yerinde kullanılırsa cümle bariz bir akıcılık ve güç kazanacaktır. Mesela:

“Allah bunların kalplerini, kulaklarını mühürlemiş” (el-Bakara 2/7)⁷⁰

2) Arapça و “vav” bağlacı birden fazla kullanılmışsa, Akif bunlara meal verdiği birinci “ve” bağlacını meale aynen yansıtırken, ikincisi için başka bir Türkçe karşılık bularak, tekrarı pek hoş karşılanmayan “ve” bağlacını azaltma yoluna gitmiştir.

“Ey İsrailoğulları! Size bağışladığım nimeti anın ve ahdimi yerine getirin ki ahdinizi yerine getireyim. وَآيَاتِي فَارْهَبُون **Bir de** yalnız benden korkun.” (el-Bakara 2/40, 78.)⁷¹

3) Akif, bir bağlaca mana verirken Türkçe’de kullanım imkânı olan kelimeleri rahat bir şekilde kullanabilmekte, kendini standart lafızlara hapsedmemektedir. Mesela: “Ey iman eden kimseler! Yardımı sebatan bekleyin, salâttan bekleyin. Allah’ın sabredenlerle beraber olduğunda şüphe etmeyin. وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُفْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ **Sonra** Allah yolunda öldürülenler için “ölüler” demeyin...” (el-Bakara 2/153-154)⁷²

Bu ayet Allah’ın “Ey iman edenler!” diye başlayan hitabının ikinci cümlesidir. Akif bunu dikkate alarak و “vav” atıf harfine “sonra” anlamını uygun görmüştür. Burada kullandığı “sonra” ifadesi zaman anlamında değil “diğer taraftan, ayrıca” manalarına karşılık gelen bir kullanımdır. Diğer mealler “sonra” anlamını sadece zamansal mesafe söz konusu olduğunda ve “sümme” bağlacında kullanırken, Akif burada, bu manayı rahat bir şekilde devreye sokabilmekte, lafızların Türkçe’deki kullanım alanlarını mealine yansıtabilmektedir. Şiir yazarken hep münasip kelime arayışında olan bir şairin işlek zihni yapısının bunda büyük payı olduğu açıktır.

4) Akif, bazen de و “vav” edatıyla birbirine bağlanan ifadelerdeki münasebet ilişkisini dikkate alarak meal vermektedir. Mesela Âl-i İmrân suresi 15. ayetinde bunu görmekteyiz. قُلْ أُوۡسِبۡتُكُمۡ بِحَبۡرٍ مِّنۡ ذٰلِكُمۡ لِّلَّذِيۡنَ اٰتَفَوۡا عِنۡدَ رَبِّهِمۡ جَنٰتٍ تَّجۡرِيۡ مِنْ تَحۡتِهَاۤ اَلۡنٰهَارُ خَالِدِيۡنَ فِيۡهَا وَاَزۡوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضۡوَانٌ مِّنۡ اللّٰهِ “Ya Muhammed onlara de ki: ‘sizlere şunlardan âlâsını göstereyim mi: Muttakiler için (Allah’ın

⁶⁵ Ersoy, Kur’ân Meali, 60.

⁶⁶ Ersoy, Kur’ân Meali, 112.

⁶⁷ Ersoy, Kur’ân Meali, 168.

⁶⁸ Ersoy, Kur’ân Meali, 227.

⁶⁹ Ersoy, Kur’ân Meali, 263.

⁷⁰ Ersoy, Kur’ân Meali, 8.

⁷¹ Ersoy, Kur’ân Meali, 16, 27.

⁷² Ersoy, Kur’ân Meali, 50-51.

saygılı kulları için) mabutlarının civar-ı rahmetinde altından ırmaklar akan cennetler var. İçinde ebediyyen kalacaklar. **Sonra** pâk zevceler var. **Daha sonra da** Allah'ın kendilerinden hoşnut olması var... ”⁷³

Ayette ilgili kısım şöyledir: (وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ) İncelediğimiz diğer mealler buradaki “vav” edatını sadece “ve” lafzı ile tercüme etmişlerdir. Mehmet Akif ise, Cennet/Pak zevceler/Allah'ın rızası şeklinde sıralanan hayırlar arasında, münasebet ilmi açısından “terakki” vasfının bir yansıması olarak, ehem-mühim ilişkisinin olduğuna dikkate almış, bu gibi ayetler için gayet yerinde bir meal örneği sunmuştur.

“*Ev iman edenler! Allah'a itaat edin. Peyğambere itaat edin. Sonra kendinizden olan emir sahiplerine itaat edin...*” (en-Nisâ 4/59)⁷⁴

Ayette *أَطِيعُوا* fiili Allah (c.c.) ve Resülullah (sav.) için müstakil olarak kullanılmış, fakat Ulü'l-emr bu fiile atıf yolu ile ortak edilerek bir makam farkı ve hiyerarşi olduğuna işaret edilmiştir. “Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz onu, Allah'a ve peygambere götürün...” şeklinde devam etmesi. Allah ve Resülüne değil. ancak Ulü'l-emr karşı anlaşmazlığa düşülebileceğini göstermektedir. Ulü'l-emr lafzının *أَطِيعُوا* fiiline atıf yolu ile bağlanması mutlak itaatın sadece Allah ve Resülü için geçerli olduğunun lafzi işaretlerindedir. Bu manaları göstermek üzere. Mehmet Akif buradaki “vav” edatına “sonra” anlamını kullanmak suretiyle hem atıf yapmış hem de bu mana inceliğini mealine yansıtabilmiştir. İncelediğimiz diğer 25 mealin tamamı “vav” edatına “ve” anlamı vermişlerdir.

5) “Vav” edatının tercüme ediliş tekniği ile ilgili Mehmet Akif'in dikkat çekici bir uygulaması da, edatın Türkçe'deki “da” bağlacı ile tesirli bir kullanıma büründürdüğü şu örnek mealidir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ...

“Ey İman edenler şarap ve kumar **da**, taptıkları putlar **da**, fal açtıkları oklar **da** şeytan işi murdar bir şey, başka değil...” (el-Mâide 5/90)⁷⁵

3. VURGUYU ARTIRMAK AMACIYLA EDATLARIN ANLAMINI, ATIF SAYISINCA TEKRAR YÖNTEMİ

فَبِظُلْمٍ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا وَأَوَّخَذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ فَبِظُلْمٍ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا وَأَوَّخَذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ **yüzünden** ve birçok insanları Allah'ın yolundan çevirmeleri **yüzünden** ve nehy edildikleri halde riba almaları **yüzünden** ve halkın malını haram olarak yemeleri **yüzündendir ki** Bizler evvelce kendilerine helal olmuş birçok pâk nimetlerimizi kendilerine haram kıldık ve kafır olanlarına dayanılamayacak azap amade eyledik.” (en-Nisâ 4/160-161)⁷⁶

Bu ayetlerde Yahudilerin zulümlerinin çeşitliliğine vurgu yapılmakta ve Allah'ın onlara karşı celâli nazara verilmektedir. Bu muhtevanın mealin üslubuna da sirayet etmesi gerekir. İşte burada Mehmet Akif, hem “sebebiyle, dolayısıyla” gibi ifadeler yerine, ağır tonajlı bir sebep bildiren “yüzünden” lafzını tercih etmiş, hem de tüm atıf sayısını kullanarak bunu dört kez tekrarlamıştır. Böylece ayetin ana konusunu öne çıkarmak için gramer ve dil imkânlarını olabildiğince değerlendirdiği bir tercüme tekniği örneği sergilemiştir. Bu tarz bir meale yine incelediğimiz diğer meallerde rastlayamadık. Bir misalle bu meal yöntemine devam edecek olursak;

⁷³ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 104.

⁷⁴ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 176.

⁷⁵ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 248.

⁷⁶ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 179. bkz. (el-Bakara 2/150), 48.

“Şunlara” ifadesi, Allah (c.c.) sitemini yansıtmaya açısından önceki ayetlerdeki bağlam dikkate alınca gayet münasip düşmüştür. Bu mealî Mehmet Akif, bir de Edip Yüksel vermiştir.⁸³

Akif, bu gibi yerlerde şöyle bir yaklaşım getirmektedir. Gaib bir zamir veya marife bir isme, ilk geçtiği yerde kendi anlamlarını vermektedir. Fakat diyolog devam eder ve ikinci kez gaib zamir kullanılırsa, artık bu zamir marifelik kazanmakta, tanınır hale gelmektedir. Akif, bu pozisyonda ilgili zamiri artık “onlar” diye uzakta değil, “bunlar, şunlar” diye yakındalarmış gibi tercüme etmektedir. Çünkü marifeleşme aslında konunun kişiye yakınlaşması demektir. Fakat Akif, bu tercüme tekniğini çok sık kullanmaz.

Mesela; Bakara suresinin başında (2-4.) ayetlerde muttakilerin temel vasıfları sıralanmaktadır. Akif, 5. ayette yer alan وَأُولَئِكَ “onlar” ism-i işaretini “bunlar” diye tercüme etmiştir. Yine 6. ayette kafirlerin vasıfları sayılmaya başlanmış, ilk ayetteki هم zamirine Akif, “onlar” makamında meal verdikten sonra, 7. ayetteki حَتَّمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ cümlesini “Allah bunların kalplerini... mühürlemiş,” diye tercüme etmiştir.⁸⁴

5. İSİMLERİN BAŞINDA YER ALAN “ELİF-LAM” TAKISINA MEAL VERİŞ ŞEKLİ

Arapçada isim tamlamalarında muzafun ileyh rahat anlaşılıyorsa ifade edilmez. Muzafun ileyhe bir bedel olarak ismin başına ال “elif-lam” takısı konulur. Buna da “Muzafun ileyhden ivaz” adı verilir ve bu kural, Kur’ân-ı Kerim’de çok yaygın bir şekilde kullanılır. Bununla birlikte müfessirlerin bu takının kattığı anlam üzerindeki tercihleri değişebilmektedir. Mehmet Akif’in bu kaideyi, mealine yansıttığı bazı örneklere bakalım.

“İste o aralık Zekeriyâ mabuduna yalvardı: “Ya rabbi! Nezd-i rahmetinden bana pâk bir zürriyet ver; اَلدُّعَاءُ إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ elbet **niyazımı** dinliyorsun” (Âl-i İmrân 3/38)⁸⁵

İncelediğimiz meallerin hemen tamamı اَلدُّعَاءُ ifadesindeki el-lam takısına cins anlam vererek ya “duayı” ya da “duaları” şeklinde tercüme etmişlerdir. Akif ise, marifelik anlamına yönelmiş ve “niyaz” gibi çok rikkatli bir kelimeyi, ayrıca “iştirme” fiilini kullanmak yerine, dikkatin yoğunlaştığı “dinleme” ifadesini tercih ederek, cümlenin öğeleri arasında tenasüp güzelliği arz eden bir meal örneği sunmuştur.

Yine zekât, sadaka gibi dini yardımların, verileceği yerler arasında sayılan اَلْقُرْبَىٰ lafzına meal verirken, burada “elif-lam”ın marife anlamını tercih etmiş, اَلْقُرْبَىٰ kelimesine “hısımlarına” (el-Bakara 2/177)⁸⁶ mealini vermiştir. Diğer mealler cins anlamını tercih etmiş “akrabalara” şeklinde anlam vermişlerdir.

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ “o sabırlı kullarımı müjdele” (el-Bakara 2/155)⁸⁷ ayetine baktığımızda, Akif’in mealine karşılık, diğer meallerde “sabredenleri” tercümesi tercih edilmiştir.

Takdir edileceği üzere, insanın sıkıntı yaşadığı ve Allah’ın rızasına muvafık davranmaya çaba sarf ettiği bir zaman süreci içerisinde, Allah’ın (c.c.) desteğini yakınında bulmaya ihtiyacı vardır. Mehmet Akif, bu anları dikkate alarak ayetteki elif-lam takısına marife bir anlam vermiş “o sabırlı kullarımı müjdele” şeklindeki sunduğu meal, gayet etkili, sıcak bir ilahi teveccühü yansıtmıştır.

Kur’ân-ı Kerim müciz bir kelimedir. Dolayısıyla kelimeler, cümleler birden çok anlamı barındırabilmektedir. Bu nedenle, özellikle gramer yapısının imkân sunduğu yerleri

⁸³ Edip Yüksel, *Mesaj-Kur’ân Çevirisi*, (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2016), 36.

⁸⁴ Ersoy, *Kur’ân Meali*, 8.

⁸⁵ Ersoy, *Kur’ân Meali*, 112.

⁸⁶ Ersoy, *Kur’ân Meali*, 27.

⁸⁷ Ersoy, *Kur’ân Meali*, 51.

değerlendirerek, kelimelerin bazen cins anlamını bazen marife anlamını öne çıkararak meallerin daha canlı, etkili bir yapıya kavuşmalarını sağlamaya ihtiyaç vardır. Yukarıdaki örnek üzerinden gidecek olursak, bazen “sabredenleri müjdele” diyerek kuşatıcı ve ciddi bir üslubu öne çıkarmak bazen de “o sabırlı kullarımı müjdele” mealini tercih ederek, Allah’ın, kullarına yakınlığını göstermek gerekmektedir.

6. “DIR” EK EYLEMİNİN AKİF’İN MEALİNDEKİ YERİ

“Dir” ek eylemi, yüklemi isim olan cümlelerde kullanılmaktadır. Ülkemizde Arapça eğitiminde öğrenci, isim cümlesindeki haberi yani yüklemi daha iyi fark edebilmesi için “dir” eki sıklıkla tercümeyle yansıtılmaktadır. “Küllü ‘dir dir’in haberun” Yani ‘her “dir” lafzının geçtiği öge haberdir.’ şeklinde bir özdeyiş dahi oluşmuştur. Arapça öğreniminin başında ibarenin çözümlenmesinde çok faydalı olan bu usül, zaman içinde farklı tercüme yöntemleri ile dengelenmeyince, her haber cümlesinin sonuna bir “dir” lafzı ekleme alışkanlığını beraberinde getirir olmuştur. Özellikle Türkçe edebi metinlerle yeterince haşır-neşir olamamanın yahut da dikkat çekici tercüme örnekleri sunulamayışının bir sonucu olarak, gerek vaaz ve meallerde gerekse Arapça tercüme eserlerde çok fazla “dir” ek eylemi kullanımı göze çarpılmaktadır. Özellikle edebi yönü olan eserlerde yapılan tercümenin akıcılık ve canlılık yönüne bu kullanımın ket vurduğu görülmektedir. Yine dikkat çeken bir hususta şudur: Arapçasını geliştiren din görevlilerinin Türkçe’nin gramer yapısındaki kullanım çeşitliliğine dikkat etmeden, Türkçe beyan gücünü artırmadan, Arapça bir eser tercüme işine heveslenmeleridir. Maalesef, bu gibi tercüme okuyucuda beklenen karşılığı bulamadığından verilen emekler de bir nevi zâyi olmaktadır.

Mehmet Akif Ersoy’un mealini alıp okuyan bir kişinin belki de ilk fark edeceği hususların başında, diğer meallere göre yaklaşık yüzde 60 oranında az kullanılan “dir” eki olacaktır. Bu kullanımın çokça öne çıktığı yerlerden biri de ayet sonlarında esmâ-i hüsnânın yer aldığı isim cümleleridir. Akif, bu tür ayetlere ekseriyetle devrik cümle formunda ve haberin sonuna “dir” ek eylemini koymadan meal vermektedir.

إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُفٌ رَحِيمٌ “Allah’ın insanlar üzerindeki re’feti bitmez, tükünmez.” (el-Bakara 2/143)⁸⁸

Bazen de cümleye müpteda-haberin bilinen şekliyle meal vermez. Bunun yerine cümlelerin ifade ettiği anlamı farklı bir isim cümlesi kalıbına döker, esma-i hüsnânın mübalağa kalıbında oluşunu da hesaba katar ve yine devrik cümle yapısı içinde meal verir. Mesela:

وَمَنْ تَطَوَّعَ “Allah’ın aziz olduğunda, hakim olduğunda şüphe yok.” (el-Bakara 2/220)⁸⁹
 وَخَيْرٌ فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ “Kim farz olmayan bir hayırda bulunursa, Allah elbette ecrini verir ve bilir” (el-Bakara 2/153)⁹⁰
 وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ “Bütün suçları bağışlayan, mahlukata rahim, halık benim.” (el-Bakara 2/160)⁹¹

Mehmet Akif’in ism-i ilahilerde tercih ettiği bu üslup meal okunmaya başlayınca hemen dikkat çekmekte ve muhatap üzerinde canlı, etkili bir meal okunduğu izlenimini vermektedir. Böylece diğer meallerde sıklıkla başvurulanan “-dir” ekinin verdiği monotonluktan kişiyi uzaklaştırmaktadır. Fakat bununla birlikte Bakara suresi okunup ilerleyen surelere geçilince, Akif’in takip ettiği bu üslubun artık tesir limitlerini doldurduğu fark edilmeye başlanıyor. “Allah çok bağışlayan ve merhamet edendir” gibi ağır başlı cümleler görmeye bir ihtiyaç oluşuyor. Çünkü “dir” ekiyle kurulan cümle doğası itibariyle şeffaftır. Yapısında bir hitabet

⁸⁸ Ersoy, *Kur’ân Meali*, 47.

⁸⁹ Ersoy, *Kur’ân Meali*, 75.

⁹⁰ Ersoy, *Kur’ân Meali*, 48.

⁹¹ Ersoy, *Kur’ân Meali*, 51.

üslubu yoktur. Yani okuyucu Allah'ın vasıflarını, bunu anlatan bir hatip üzerinden dinler bir halde değildir. Doğrudan kendisi esma-i ilahiyeye muhataptır.

Mehmet Akif'in mealinde gitgide bir vaizin cemaate Allah'ı (c.c.) tanıttığı hissini veren ve arada bir şahsın varlık perdesini gösteren bir dil kendini iyiden iyiye hissettirmektedir. Bu nedenle meal çalışmalarında "dır" ekini bazen kullanıp bazen terk etmenin daha doğru bir yaklaşım olacağını, üslup değişikliğinin okuyucuyu rahatlatacağını ve içinde farklı tesirler oluşturacağını düşünmekteyiz.

Mehmet Akif "dır" ekini, meale acıcılık kazandırma, muhatap üzerinde bir tesir uyandırma amacıyla pek kullanmadığı anlaşılmaktadır. Bu temel amacının yanı sıra, gramer açısından takip ettiği başka sebepler de göze çarpmaktadır.

Akif, isim cümlesi bağlam itibarıyla geçmiş veya gelecek zamana aitse, bunlar için hem "dır" ekini kullanmamış hem de ilgili zamana uygun bir ek kullanarak meal vermiştir. Örneğin: *وَدُّ نَجِينَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ بُنْيَانَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ* "Hani sizlere Âl-i Firavun en belalısmı tarheder, oğlan çocuklarınızı boğazlar, kızlarınızı diri bırakırken sizleri kurtarmıştık ki رَبِّكُمْ عَظِيمٌ işte bu sizin için büyük bir imtihandı." (el-Bakara 2/49) Bir başka ayette ise *وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ* "Orada kendiler için pâk zevceler olacak, hem orada ebediyyen kalacaklar." (el-Bakara 2/25)

Son olarak, isim cümlesindeki tercüme tekniğine ek olarak, fiil cümlesinde uyguladığı bir yönetime de kısaca temas ederek çalışmamızı nihayete erdirmek istiyoruz. Akif, muzâri fiilleri yer yer geniş zaman değil de şimdiki zaman kipinde tercüme etmektedir. Mesela, *يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمْ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمْ* ayetindeki *يُرِيدُ* lafzını incelediğimiz 25 meal içinde Elmalılı ve Ahmet Tekin'in meali hariç⁹² diğer meal verenler geniş zaman kipinde "ister" anlamını tercih ederken, Akif ayete şöyle meal vermiştir: "Allah sizin için kolaylık murad buyuruyor. Yoksa hakkınızda güçlük dilemiyor." (el-Bakara 2/186)⁹³ Bir başka örnek ise şöyledir: *يَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا* "Bilin ki Allah bütün işlediklerinizi görüyor" (el-Bakara 2/243)⁹⁴

Muhatap "görür" veya "görendir" gibi meallere karşılık "görüyor" lafzını duyunca kendine çeki düzen verme gereği duyacaktır. Böylece Akif, ayetin anlamını okuyucunun yaşadığı ânâ taşımakta, böylece hitap ile muhatap arasında yakınlaşma tesis etmeye ve ayetin tesirini artırmaya çalışmaktadır. İncelediğimiz diğer meallerde bu tekniğin pek kullanılmadığını müşahede ettik.

SONUÇ

Bu çalışmada Akif'in meali üzerinde, Kur'ân-ı Kerim'de çok sık kullanılan edatların ve bazı gramer tercihlerinin çevirisine odaklandık. Günümüz mealleriyle de mukayeselerimiz neticesinde mealin ayırt edici şu vasıflarının öne çıktığı sonucuna eriştik:

Mealde, edatlara mana verilirken, ayetin bağlam ve konusunun fazlaca dikkate alınmış olması, diğer meallerden en çok ayrışan vasıflarından biridir.

Devrik cümle kullanımı ve -dır- ekinin azaltılarak sözdeki etki ve acıcılığın sağlanması yönüyle de bu meal, günümüz meallerinden bariz bir şekilde ayrışmaktadır. Fakat -dır- ekinin ayet sonlarındaki esmâ-i hüsnada pek kullanılmaması, ilahî isimlerin doğasının istediği ağır başlı cümle formunu bir nebze hafiflettiği gözlenmiştir. Bu nedenle -dır- ekinin kullanım sıklığı, meallerde çok önemli bir denge unsuru olacaktır. Okuyucu hem -dır- eki kullanılmadan,

⁹² Yazır, *Kur'ân-ı Kerim ve Meali*, 11; Ahmet Tekin, *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsiri Meal*, (İstanbul: Kelam yayınları, 2016), 29.

⁹³ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 59.

⁹⁴ Ersoy, *Kur'ân Meali*, 80.

doğrudan kendisine hitap edilme duygusunu yaşamalı hem de bu ek kullanılmak suretiyle, hitap yücelere taşınarak, Allah'ın azameti öne çıkarılmalıdır.

Akif'in vurguyu artırmak amacıyla edatları, atıf sayısınca birden çok kere zikretmesi ve ayet sonlarındaki esma-i ilahiyeye meal veriş şekli vaaz gibi sözlü hitabet esnasında takip edilecek *meal usulü* açısından ufuk açıcı nitelikler taşımaktadır.

Türkçe'de şimdiki zaman kipine has "yor" eki varken; bu özellik, Arapçada yoktur. Bunun yerine şimdiki zaman, geniş zaman ve duruma göre gelecek zaman anlamı verilirken kullanılan muzari fiil kalıbı vardır. Mehmet Akif, okuyucuyu ayet meali ile başa başa bırakarak tesiri artırmak için diğer meallerin aksine sık sık "yor" ekini kullanarak, vahyin etkisini yaşanan âna taşımıştır. Bu yöntem de yine vaaz esnasında takip edilecek *meal usulü* açısından dikkate değerdir.

Akif, ayetlerde geçen sıralı "ve" bağlacına, "hem... hem", "ne... ne...", "da... da...", "gerek... gerek..." gibi ikili bağlaçları sıklıkla kullanmıştır. Buna istinaden Türkçe'de sıkça tekrar edilmesi hoş karşılanmayan "ve" bağlacının meale yansımaları azaltılması yönüyle, Akif'in meali diğer meallerimize göre daha zengin bir kullanıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Öyle ki bu özellik, bir mealin akıcılık, anlaşılabilirlik ve etki katsayısını epeyce artıran bir vasıf olmasının yanı sıra, sözlü hitabet esnasındaki *meal usulü* açısından da ayrı bir önem taşımaktadır.

Allah'ın (c.c.) kullarına yakınlık gösterdiği ayetlerde *elif-lam* takısının cins anlamının değil de (mesela: "sabredenleri müjdele") marife anlamının yer yer öne çıkarılması (mesela: "sabreden kullarımı müjdele") ayetin hedefiyle uygunluk arz edecek ve mealin okuyucudaki etkisini artıracaktır.

Akif'in mealini mukayeseli bir inceleyemeye tabi tutarken şu husus dikkatimizi çekmiştir: "İnne" edatı, "vav" bağlacı ve "-dır" ekine ait tercümelerin bir mealin tamamı içindeki miktarı ve yerindeliği, altın oran mesabesinde. Bir mealin kıvamının oluşmasında en hassas noktalar arasında yer almaktadır. Bu üçlünün kullanımına azamî önem verilmesi meal yazacaklar için kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Mehmet Akif Ersoy'un mealinin din görevlilerinin yanı sıra başında bulunması ve 'Akif, bu ayet için acaba nasıl meal vermiş?' merakı içerisinde yer yer bakılması, nitelikli meal verme melekesinin oluşumunda farkındalık sağlayan önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdağ, Hasan. *Arap Dilinde Edatlar*. 4. baskı. Konya: Tekin Kitabevi, 1996.
- Altuntaş, Halil – Şahin, Muzaffer. *Kur'ân-ı Kerim Meali (Başkanlık)*. Ankara: DİB Yayınları 2012.
- Atay, Falih Rifki. *Çankaya*. Ankara: Bateş Atatürk Dizisi, 1961.
- Bayındır, Abdulaziz. *Kur'ân-ı Kerim'in Açıklamalı Meali*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2003.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Kur'ân Meali ve Tefsiri Âlisi*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, ts.
- Cündioğlu, Düccâne. *Bir Kur'ân Şâiri*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2011.
- Çantay, Hasan Basri. *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*. İstanbul: Elif Ofset Yayıncılık, 1992.
- Çöğenli, Sadi - Bakırcı, Selami. *Arapça Edatlar Sözlüğü*. Erzurum: Bakanlar Matbaacılık, 2000.
- Dikici, Ali. *İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi bağlamında Türkçe Ezan Denemesi ve Buna Gösterilen Tepkiler*. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, 10 (Ocak 2006) 77-104.
- Doğan, Candemir. *Karşılaştırmalı Arapça-Türkçe Bağlaçlar*. İstanbul: Cantaş Yayınları, 2013.

Düzdağ, M. Ertuğrul. *Mehmet Akif Ersoy'un Mısır Hayatı ve Kur'an Meali*. İstanbul: Şûle Yayınları, 2015.

Edib, Eşref. *Mehmed Âkif-Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*. Haz. Fahrettin Gün. İstanbul: Beyan Yayınları, 2011.

Ersoy, Mehmet Akif. *Kur'an Mealî*. Haz. Recep Şentürk-Âsım Cüneyd Köksal. 1. baskı. İstanbul: Mahya Yayınları, 2012.

Günday Hüseyin- Şahin, Şener. *Arapça'da Bağlaçlar*. Bursa: Emin Yayınları, 2009.

Kadiroğlu, Abdülkerim ve Nuran. *Mehmet Akif Ersoy'un Makaleleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.

Tansel, F. Abdullah. *Mehmet Âkif Ersoy*. 2. baskı. İstanbul: İrfan Yayınevi, 1973.

Tekin, Ahmet. *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsiri Meal*. İstanbul: Kelam Yayınları, 2016.

Yazır, Elmalılı Hamdi. *Kur'an-ı Kerim ve Mealî*. Haz. Dücâne Cündüoğlu. İstanbul: İslamoğlu Yayıncılık, ts.

Yüksel, Edip. *Mesaj-Kur'an Çevirisi*. İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2016.

TBMM Zabıt Ceridesi. Devre 2. İçtima Senesi 2. İçtima 61. cild 14. sayfa 222, 223. 21.02.1341. Sıra no: 126405.